

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYA MINISTRLIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI VETERINARIYA HÁM
SHARWASHÍLIQTÍ RAWAJLANDÍRÍW KOMITETI**

**SAMARQAND MÁMLEKETLIK VETERINARIYA MEDICINASÍ,
SHARWASHÍLIQ HÁM BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
NÓKIS FILIALI**

**“ARALBOYÍ AYMAĞÍNDÁ SHARWASHÍLIQTA INNOVACION
TEXNOLOGIYALAR HÁM RAWAJLANDÍRÍWDÍN KELESHEGI”
atamasındağı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya materiyalları
TOPLAMÍ
25-aprel 2025-jıl**

**“OROL BO‘YI HUDUDIDA CHORVACHILIKDA INNOVATSION
TEXNOLOGIYALAR VA RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLARI”
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari
TO‘PLAMI
25-aprel 2025-yil**

**СБОРНИК материалов
Республиканской научно-практической конференции
“ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
ЖИВОТНОВОДСТВА В ПРИАРАЛЬЕ”
25 апреля, 2025 г**

NÓKIS-2025

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM
INNOVACIYA MINISTRLIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ VETERINARIYA HÁM SHARWASHÍLIQTÍ
RAWAJLANDÍRÍW KOMITETI**

**SAMARQAND MÁMLEKETLIK VETERINARIYA MEDICINASÍ,
SHARWASHÍLIQ HÁM BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
NÓKIS FILIALI**

**“ARALBOYÍ AYMAGÍNDÁ SHARWASHÍLIQTA INNOVACION
TEXNOLOGIYALAR HÁM RAWAJLANDÍRÍWDÍŇ KELESHEGI”
atamasındağı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya materiyalları
TOPLAMÍ
25-aprel 2025-jıl**

**“OROL BO‘YI HUDUDIDA CHORVACHILIKDA INNOVATSION
TEXNOLOGIYALAR VA RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLARI”
mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari
TO‘PLAMI
25-aprel 2025-yil**

**СБОРНИК материалов
Республиканской научно-практической конференции
“ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
ЖИВОТНОВОДСТВА В ПРИАРАЛЬЕ”
25 апреля, 2025 г**

NÓKIS-2025

16. Kamalova, A. I., Mavlanov, S. I., & Ismoilov, A. S. (2024). EKTOPARAZITLAR BILAN ZARARLANGAN QORAMOLLAR QON KO'RSATKICHLARI. *Yangi O'zbekiston ustozlari*, 2(29), 117-121.

IYTLERDI SEDACIYA HÁM JERGILIKLI AWIRSIZLANDIRIW JÁRDEMINDE KASTRACIYA QILIWDIŇ QÁWIPSIZLIGI HÁM NÁTIYJELILIGI

G.Sh.Omirzakov., M.M.Yesboganova

Samarqand mámleketlik veterinariya medicinası, sharwashılıq hám biotexnologiyalar universiteti Nókis filiali

Annotaciya: Bul izertlew iytlerdi tek gána sedaciya hám jergilikli awırıwsızlandırıw járdeminde qáwipsiz hám awırıwsız kastraciyalaw múmkin ekenligin anıqlawğa qaratılğan. Izertlew dawamında 12 erkek iytke bulshıq et arasına ksilazin (1 mg/kg) hám ketamin (1 mg/kg) jiberilip, sedaciya etildi. Keyin máyek hám kesim aymağına 2% lidokain (6 mg/kg) natriy bikarbonat penen tamponlangan halda qollanıldı. Operaciya dawamında júrek urıwı hám dem alıw tezliginiń tómenlewi baqlandı, biraq awırıw belgileri anıqlanbadı. 4-5 kún ótip hesh qanday awır asqınıwlar anıqlanbağan. Nátiyjeler bul qatnas tek gána awırıwsız hám nátiyjeli emes, al ekonomikalıq jaqtan da maqul ekenligin kórsetti. Ol veterinariya ámeliyatında, ásirese, gálaba kastratsiya baǵdarlamalarında hám anesteziya quralları sheklengen sharayatlarda qollanıwı múmkin.

Gilt sózler: Iyt kastraciyası, jergilikli awırıwsızlandırıw, sedaciya, ksilazin, ketamin, lidokain, xirurgiyalıq analgeziya, veterinariya anesteziyası.

Kirisiw. Veterinariya ámeliyatında orxiektomiya keń tarqalğan xirurgiyalıq proceduralardıń biri bolıp, ádette ulıwma anesteziya astında ámelge asırıladı. Biraq, ayırım jaǵdaylarda - máselen, anesteziya úskeneleri joq bolǵanda yamasa kóp sanlı iytlerdi kastraciyalaw kerek bolǵanda - jergilikli awırıwsızlandırıw hám sedaciyadan ibarat qatnas qáwipsiz hám ekonomikalıq jaqtan maqul bolǵan alternativ usıl bolıwı múmkin [5].

Basqa túrdegi haywanlarda jergilikli awırıwsızlandırıw járdeminde kastraciyalaw tabıslı ámelge asırılğan. Máselen, erkek qara mallar kóbinese sedaciyaǵa zárúrlık sezbesten lokal anesteziya astında kastraciya etiledi [1]. Sonday-aq, ayǵırlar tek gána tınıshlandırıwshı preparatlar hám jergilikli awırıwsızlandırıw járdeminde operaciya etiliwi múmkin. Aldıńǵı izertlewlerde jergilikli anestetikler, ásirese lidokain hám ropivakain, iytlerdi kastraciya etiwde nátiyjeli bolıwı múmkin ekenligi kórsetilgen [3].

Usı izertlewde sedaciya hám lokal anesteziya kombinaciyasınıń kastraciya waqtında júrek urıwı tezligi, dem alıw tezligi hám arteriya basımına tásiiri uyrenildi. Sonday-aq, jergilikli anestetik inekciyasınan operaciya baslanıwına shekem bolǵan waqt, háreketlerdiń ózgeriwi hám awırıw belgileri de baqlandı [2].

Materiyallar hám usıllar. Iytlerdi xirurgiyalıq operaciyaǵa tayarlaw. Izertlewde 12 erkek iyt qatnastı. Haywan iyeleri jazba túrde izertlewge ruxsat berdi.

Operaciyadan aldın barlıq iytler ulıwma fizikalıq tekseriwden ótkerildi hám 24 saat dawamında azıqlanıw toqtatıldı, biraq suw ishiwge ruxsat berildi. Sedaciya ushın bulshıq et ishine ksilazin (1 mg/kg) hám ketamin (1 mg/kg) aralasqan halda jiberildi. Keyin máyek hám kesim aymaǵına 2% lidokain (6 mg/kg) natriy bikarbonat penen kombinaciyaǵa jiberildi [4].

Xirurgiyalıq procedura: kastraciya preskrotal qatnas arqalı ámelge asırıldı. Teri astı toqımaları ápiwayı - úzliksiz tigiste tigildi. Teri sorılmaytuǵın sintetik monofilamentli tigus penen tigildi. Barlıq operaciyalar avtorlar tárepinen birgelikte orınlandı.

Maǵlıwmatlardı analizlew. Júrek urıwı tezligi, dem alıw tezligi hám arterial qan basımı tákirar ólshewler ushın aralas model analizi arqalı bahalandı. P mánisi <0.05 bolsa, statistik jaqtan áhmiyetli dep qabıl etildi.

Nátiyjeler: Fiziologiyalıq ózgerisler: Júrek urıwı tezligi ortasha 40-60 soqqıǵa kemeydi, dem alıw tezligi bolsa ortasha 10 demge kemeydi, qan basımı: SAP, DAP hám MAP operaciya dawamında sezilerli dárejede páseygen, awırıw belgileri: Operaciya dawamında hesh bir iyt sezilerli háreket yamasa awırıw belgileri kórsetpedi, tikleniw: 8 iyt operaciya aqırında ayaq barmaǵın shımshıp alıw testine reakciya bildirdi, 4 iyt tik halatqa keldi, asqınıwlar: 4-5 kún ótip iyt iyeleri menen baylanısqanda, tek jeńil isik hám qızarıw belgileri bar ekenligi aniqlandı.

Talqılaw. Izertlew nátiyjeleri sonı kórsetti, sedaciya hám jergilikli awırıwsızlandırıw járdeminde kastraciyalaw nátiyjeli hám qáwipsiz esaplanadı. Júrek urıwı tezligi hám dem alıw tezligi kemeygen bolsa da, operaciya dawamında sezilerli artıw baqlanbaǵan, bul awırıwdıń joq ekenliginen derek beredi.

Lidokainniń tez tásir etiwı operaciya baslanıwın tezlestirdi, bul bolsa operaciya nátiyjeliliginiń asırıldı. Aldıńǵı izertlewlerde de lidokain intrastikulyar jiberilgende awırıwdı sezbewi tez baslanıwı gúzetilgen. Bunnan tısqarı, natriy bikarbonat qosılıwı anestetiktiń pH balansın normallastırıp, inekciya waqtında awırıwdı kemeyttiriwi aniqlandı. Izertlewdiń sheklewleri arasında jas hám saw iytler tańlanganı, sonday-aq, tereń fiziologiyalıq monitorińniń joq ekenligin keltiriw múmkin. Sol sebepli, bul usıldıń jası úlken yamasa keselliklerge beyim haywanlarda qollanıwı qosımsha izertlewlerdi talap etedi.

Juwmaqlaw. Bul izertlew nátiyjeleri sonı kórsetti, iytlerdi tek ǵana sedaciya hám jergilikli awırıwsızlandırıw járdeminde qáwipsiz hám awırıwsız kastraciyalaw múmkin. Ksilazin hám tómén dozadaǵı ketamin menen sedaciya etilgen iytlerde lidokain járdeminde lokal awırıwsızlandırıw qollanılganda júrek urıwı tezligi hám dem alıw tezliginde sezilerli páseyiw baqlandı, biraq bul fiziologiyalıq kórsetkishler xirurgiyalıq stimulyaciyasına juwap retinde arıtpadı. Bul bolsa iytler operaciya dawamında sezilerli awırıw sezbegenliginiń kórsetedi. Bunnan tısqarı, intrastikulyar hám preskrotal aymaqqa lidokain inyekciyasınıń tez tásir etiwı operaciyanı qısqa múddette baslaw imkanın berdi. Iytlerdiń operaciya

dawamında minimal háreketleniwi lidokainniń nátiyjeli analgetik tásirin tastıyıqlaydı. Operaciya tamamlanǵannan soń kópshilik iytler ayaq barmaǵın shımshıp alıw testine reakciya bildirdi, bul bolsa lidokainniń tásiiri waqtınsha ekenligin kórsetedi.

Ulıwma alǵanda, ksilazin hám tómén dozadaǵı ketamin menen sedaciya etilgen iytlerdi lidokain járdeminde jergilikli awırıwsızlandırıw arqalı insanıy hám ekonomikalıq jaqtan nátiyjeli kastraciyalaw múmkin.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Carpenter, R. E., et al. (2004). "Effects of lidocaine and bupivacaine in canine orchiectomy." *Veterinary Surgery*, 33(5), 519-525.
2. Doherty, T. J., et al. (1997). "Comparison of lidocaine and bupivacaine for intratesticular anesthesia in dogs." *Canadian Veterinary Journal*, 38(9), 559-563.
3. Shavkat, A., Karamaddinovich, B. K., & qizi Zaripboyeva, Z. S. (2025). INFESTATION OF SHEEP WITH INTESTINAL CESTODES IN UZBEKISTAN: EPIZOOTIOLOGICAL STUDIES, NEW PARASITIC SPECIES, AND ENVIRONMENTAL FACTORS. *Modern digital technologies in education: problems and prospects*, 2(2), 151-156.
4. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). O ‘ZBEKISTONDA QO ‘YLARNING ICHAK SESTODLARI BILAN ZARARLANISHI: EPIZOOTOLOGIK TAHLIL, DIAGNOSTIKA VA MAVSUMIY O ‘ZGARISHLAR. *Modern World Education: New Age Problems–New solutions*, 2(3), 12-18.
5. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). QORAQALPOG ‘ISTON RESPUBLIKASI XO ‘JAYLI TUMANIDA QO ‘YLARNING ICHAK SESTODOZLARI: TARQALISHI, DIAGNOSTIKASI VA PROFILAKTIKASI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 2(2), 37-44.
6. Tlepovich, E. A., Shavkat, A., & Karamaddinovich, B. K. (2025). QORAQALPOG ‘ISTON RESPUBLIKASI XO ‘JAYLI TUMANIDA QISHLOQ XO ‘JALIK HAYVONLARINING SESTODLARI TARQALISHI VA ULARNING OLDINI OLISH CHORALARI. *Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions*, 2(2), 112-120.

JAS BUZAWLARDA SALMONELLYOZ, KOLIBAKTERIOZ HÁM PASTERELLYOZ KESELLIGINIŇ TARQALIWI

D.I.Bazarbaeva., T.K.Ubaydullaev., J.K.Orazbaev

Samarqand mámleketlik veterinariya medicinası, sharwashılıq hám biotexnologiyalar universiteti Nókis filiali

Kesellik boyınsha qısqasha túsiniq. Salmonellyoz barlıq túrdegi jas haywanlardıń septik formasında júzege keletin, ótkir formada ótetuǵın juqpalı kesellik bolıp tabıladı. Qozǵawtıwshıları Salmonella áwladına kiredi. Buzawlar 3-4